

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за лютий 2025 року

ЗМІСТ

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ	4
1.1 Оподаткування.....	4
1.1.1. Правові позиції колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів.....	4
1.1.1.1. Про мораторій на штрафи за податкові правопорушення під час воєнного стану.....	4
1.1.1.2. Про вплив форс-мажорних обставин на нарахування пені за порушення строків розрахунків за валютними операціями в умовах воєнного стану.....	6
1.1.2. Правові позиції колегій суддів Касаційного адміністративного суду.....	8
1.1.2.1. Про проведення фактичної перевірки та застосування штрафних санкцій за порушення вимог до фіскальних чеків.....	8
1.1.2.2. Про відповідальність платника за порушення строків реєстрації податкових накладних в умовах воєнного стану.....	10
1.1.2.3. Про поновлення реєстрації платника податку на додану вартість після скасування анулювання.....	12
1.1.2.4. Про належне обґрунтування рішень контрольних органів про стягнення податкового боргу.....	14
1.2. Митна справа.....	15
1.2.1. Про коригування митної вартості товарів за результатами перевірки митними органами.....	15
II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ	17
2.1. Про право надрокористувача здійснювати геологічне вивчення чи видобування одного виду корисних копалин.....	17
2.2. Про необґрунтованість вимог доопрацювання документів для призначення одноразової грошової допомоги, незважаючи на наявність у них судового рішення про факт спільного проживання позивачки з померлим військовослужбовцем.....	18
2.3. Про здійснення господарської діяльності в господарській зоні національних природних парків.....	20

2.4. Про визначення обсягу державного замовлення за освітньо-кваліфікаційними та науковими рівнями	22
2.5. Про обов'язки державного реєстратора при перевірці судового рішення для вчинення реєстраційних дій	24
2.6. Про обрання належного способу захисту інтересів держави у сфері охорони культурної спадщини.....	26
III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН	29
3.1. Про право командування приймати рішення щодо увільнення військовослужбовців від займаних посад і їх подальшого призначення	29
3.2. Про можливість звільнення з військової служби одного із синів для догляду за батьком – особою з інвалідністю	30
IV. ПРОЦЕС	32
4.1. Про сплату судового збору за подання апеляційної скарги.....	32

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

1.1 Оподаткування

1.1.1. Правові позиції колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1.1.1.1. Про мораторій на штрафи за податкові правопорушення під час воєнного стану

Мораторій на штрафи, запроваджений у зв'язку з пандемією, припиняється з введенням воєнного стану, а застосування змін у Податковому кодексі України щодо штрафів не поширюється на правопорушення, що сталися до набрання чинності новими нормами (з 27 травня 2022 року)

26 лютого 2025 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Приватного акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Донецькоблгаз» на постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 15 квітня 2024 року у справі № 200/4768/23 за позовом Приватного акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Донецькоблгаз» до Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контрольний орган провів камеральну перевірку платника щодо своєчасної реєстрації податкових накладних та/або розрахунків коригування. За результатами перевірки було виявлено порушення граничних строків реєстрації цих документів, на підставі чого було складено акт та ухвалено податкове повідомлення-рішення про застосування штрафу за порушення строків реєстрації накладних. Не погоджуючись з таким рішенням, платник подав скаргу до Державної податкової служби України, яку було залишено без задоволення. Обґрунтовуючи позовні вимоги, платник указав на відсутність вини з огляду на обставини непереборної сили (воєнні дії), а також на дію карантинного мораторію на застосування штрафних санкцій за порушення строків реєстрації накладних відповідно до пункту 52-1 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України, а також на зміни в Податковому кодексі України, зокрема, до пунктів 89 та 90 підрозділу 2

розділу XX, що закріплюють подовження строків реєстрації накладних і зменшення розмірів штрафів за їх несвоєчасну реєстрацію.

Донецький окружний адміністративний суд рішенням від 16 травня 2023 року задовольнив позов і скасував оскаржуване податкове повідомлення-рішення. Суд першої інстанції зазначив, що контрольний орган застосував до платника штрафні санкції, розмір яких перевищував встановлений нормами чинного податкового законодавства. Суд визнав обґрунтованими доводи позивача про застосування зниженої суми штрафу, встановленої пунктом 90 підрозділу 2 розділу XX Податкового кодексу України, з огляду на наявний воєнний стан в Україні.

Перший апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким відмовив у задоволенні позову. Апеляційний суд, погоджуючись із позицією контрольного органу, зазначив, що податкове правопорушення, яке полягає в несвоєчасній реєстрації накладних, є триваючим (відбулося до набрання чинності змінами до Податкового кодексу України), тому не може бути охоплене відповідними змінами щодо зменшення розмірів штрафів.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд не відступив від раніше сформульованих підходів щодо тлумачення норм Податкового кодексу України, зокрема про призупинення дії мораторію на штрафи під час воєнного стану. Суд підтвердив свої попередні висновки, викладені в постановах від 30 січня 2024 року у справі № 280/4484/23 та від 06 лютого 2024 року у справі № 160/10740/23, що стосуються застосування мораторію в період пандемії після введення воєнного стану.

Верховний Суд зазначив, що механізм «ковідного» мораторію, який було введено для підтримки платників податків під час пандемії COVID-19, діяв до завершення карантину, установленого Кабінетом Міністрів України. Водночас після введення воєнного стану, який став пріоритетним для держави, законодавець ухвалив низку змін до Податкового кодексу України, що призвели до припинення дії «ковідного» мораторію на період воєнного стану.

Підпункт 69.2 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України, що набрав чинності 27 травня 2022 року, чітко визначає, що положення про «ковідний» мораторій не підлягають застосуванню під час воєнного стану. Однозначність цієї норми не допускає різних трактувань, тому платники не можуть покладати на цю норму правомірні очікування щодо продовження мораторію.

Наявність сертифіката Торгово-промислової палати у спірних правовідносинах не може бути єдиною та беззаперечною підставою для звільнення платника від відповідальності. Такий сертифікат необхідно оцінювати в сукупності з іншими обставинами, що мають бути розглянуті

в контексті всіх наданих доказів, які підтверджують або спростовують можливість своєчасного виконання податкових зобов'язань.

Правопорушення, що тривали протягом тривалого періоду, не можна виправдати лише наявністю форс-мажору. Якщо особа мала можливість виконати свої обов'язки, але не скористалася нею, це не може бути підставою для звільнення від відповідальності.

Закон також установив зменшення штрафів за порушення строків реєстрації накладних в умовах воєнного стану. Зміни в законодавстві можуть бути застосовані до порушень, зафіксованих після вступу Закону № 2876-IX в силу (08 лютого 2023 року), а не до фактів, що сталися до цієї дати.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду у складі колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів від 26 лютого 2025 року у справі № 200/4768/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125892977>

1.1.1.2. Про вплив форс-мажорних обставин на нарахування пені за порушення строків розрахунків за валютними операціями в умовах воєнного стану

Форс-мажорні обставини, зокрема воєнний стан, автоматично не звільняють від відповідальності за порушення строків виконання зобов'язань на підставі зовнішньоекономічних контрактів, якщо не доведено причиново-наслідковий зв'язок між ними та порушеннями

27 лютого 2025 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Північного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 22 травня 2024 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 29 серпня 2024 року у справі № 520/2941/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Будинок „Новаагро“» до Північного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами проведеної документальної позапланової виїзної перевірки контрольний орган виявив порушення граничних термінів повернення валютної виручки за товар, відвантажений на підставі укладених з нерезидентами контрактів, і нарахував пеню відповідно до положень Закону України «Про валюту та валютні операції» та інших нормативно-правових актів. Платник уважав

нарахування пені незаконним, оскільки виконання контрактів стало неможливим з огляду на форс-мажорні обставини, що були підтверджені відповідним сертифікатом Торгово-промислової палати, а нарахування пені з 01 січня 2021 року є порушенням положень Податкового кодексу України, які в період з 01 березня 2020 року до 01 липня 2023 року встановлювали спеціальні правила для нарахування пені через форс-мажорні обставини, пов'язані з пандемією та воєнним станом.

Харківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, визнав протиправним і скасував податкове повідомлення-рішення про застосування до платника штрафної санкції за порушення вимог закону щодо повернення валютної виручки за товар, відвантажений на підставі зовнішньоекономічних контрактів. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платник отримав сертифікат регіональної торгово-промислової палати, який підтверджував настання форс-мажору, що унеможливило виконання контрактів у визначені строки. Пеня, нарахована за порушення строків розрахунків з іноземними контрагентами з 01 січня 2021 року, підпадає під дію перехідних положень Податкового кодексу України, які звільняють від нарахування пені за період з 01 березня 2020 року до кінця карантину, а нарахована, але несплачена пеня підлягає списанню.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та ухваливши нове, яким відмовив у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Суд має оцінювати всі наявні докази в сукупності для визначення того, чи вплинули форс-мажорні обставини на невиконання зобов'язань. Ключовими для звільнення платника від відповідальності є наявність форс-мажору, його надзвичайний характер, неможливість запобігання шкоді та прямий причиново-наслідковий зв'язок між цими обставинами і невиконанням зобов'язання. У разі наявності форс-мажору суб'єкти господарювання мають довести, що обставини непереборної сили, зокрема воєнний стан або інші надзвичайні події, об'єктивно унеможливили виконання зобов'язань.

Лише сертифікат Торгово-промислової палати не є остаточним доказом форс-мажорних обставин і не звільняє автоматично від відповідальності. Введення воєнного стану в Україні не можна розцінювати як форс-мажорну обставину для неперерахування контрагентом-нерезидентом на рахунки платника коштів за відвантажений товар на підставі зовнішньоекономічних контрактів.

У такому разі пеню необхідно нараховувати на загальних підставах, визначених законодавством України. Закон України «Про валюту та валютні операції» містить спеціальні норми щодо нарахування пені за порушення граничних строків розрахунків за зовнішньоекономічними операціями. Пеня за порушення

строків розрахунків в іноземній валюті не є різновидом пені в розумінні підпункту 14.1.162 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, тому положення про мораторій на нарахування пені під час карантину не поширюється на такі правовідносини.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду у складі колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів від 27 лютого 2025 року у справі № 520/2941/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125625766>

1.1.2. Правові позиції колегій суддів Касаційного адміністративного суду

1.1.2.1. Про проведення фактичної перевірки та застосування штрафних санкцій за порушення вимог до фіскальних чеків

Порушення вимог Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій» щодо відсутності обов'язкових реквізитів, зокрема штрихового коду марки акцизного податку на фіскальних чеках, є підставою для застосування штрафних санкцій до платника податків. Використання реєстраторів розрахункових операцій без належних реквізитів робить чеки юридично неповними і неприпустимими для підтвердження розрахункових операцій. Під час проведення фактичної перевірки контрольний орган має право охоплювати операції, що підпадають під предмет перевірки, незалежно від періоду, якщо перевірка проводиться на підставі належно оформленого наказу, з посиланням на конкретні обставини, що підтверджують необхідність її призначення.

Об лютого 2025 року Верховний Суд України в складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Вінницькій області на рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 31 серпня 2023 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 21 листопада 2023 року у справі № 120/11036/23 за позовом фізичної особи – підприємця до Головного управління ДПС у Вінницькій області щодо визнання протиправним і скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Під час проведення фактичної перевірки господарської одиниці платника контрольний орган виявив, що в розрахункових операціях у період з 01 січня 2022 року по 29 березня 2023 року на загальну суму 1 000 557,56 грн у фіскальних чеках, виданих через реєстратори розрахункових операцій, не було вказано серії та номери марки акцизного податку. За результатами перевірки було

складено акт та податкове повідомлення-рішення, яким до платника були застосовані штрафні санкції в сумі 1 500 745,84 грн.

Вінницький окружний адміністративний суд, рішення якого було залишено без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов, вказавши на порушення процедури проведення перевірки. Суд першої інстанції зазначив, що фактичні порушення було виявлено за період, який не відповідає вимогам для проведення такої перевірки, оскільки фактична перевірка має охоплювати лише операції, здійснені під час її проведення. Суд апеляційної інстанції додатково вказав на відсутність належних підстав для проведення перевірки, оскільки в наказі про її проведення було наведено лише загальні покликання на норми Податкового кодексу України без уточнення конкретних обставин, що підтверджують необхідність такої перевірки.

Верховний Суд скасував оскаржувані судові рішення і відмовив у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Контрольний орган має право призначати фактичні перевірки без обмеження конкретними періодами, за винятком строків давності. Перевірка має охоплювати діяльність платника у період, що підпадає під предмет перевірки.

Правомірність дій контрольного органу щодо проведення фактичної перевірки підтверджують належні підстави для її призначення. Видання наказу про проведення перевірки на підставі доповідної записки, робить обґрунтованою необхідність перевірки, відповідає вимогам статті 80 Податкового кодексу України, що дозволяє проводити фактичні перевірки на підставі отриманої від державних органів або місцевого самоврядування інформації, яка вказує на порушення податкового законодавства платником.

Інформація з баз даних податкових органів є належним доказом для підтвердження порушень, що стали підставою для проведення фактичної перевірки. Використання системи обробки даних РРО в межах податкової перевірки є відповідним способом забезпечення виконання податкових функцій та реалізації державної фінансової політики.

Порушення Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР полягає в неповному виконанні обов'язків суб'єкта господарювання, зокрема у видачі фіскальних чеків без зазначення обов'язкових реквізитів. Розрахункові документи, які не містять обов'язкових реквізитів, таких як цифровий штриховий код марки акцизного податку, не можуть бути визнані дійсними. Відсутність штрихового коду марки акцизного податку у фіскальних чеках на алкогольні напої робить такі чеки юридично неповними, що унеможливорює їх використання для підтвердження правомірності

розрахункових операцій. За таке порушення відповідно до цього Закону мають бути застосовані штрафні санкції, розмір яких залежить від характеру порушення (первинне чи повторне).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 лютого 2025 року у справі № 120/11036/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124983811>

1.1.2.2. Про відповідальність платника за порушення строків реєстрації податкових накладних в умовах воєнного стану

Для порушень, скоєних до 08 лютого 2023 року, штрафи за порушення строків реєстрації податкових накладних стягують згідно з нормами Податкового кодексу, що діяли до цього часу. Подальші зміни до Податкового кодексу України застосовують лише до накладних, складених і зареєстрованих після набрання чинності відповідним законом, або до накладних, реєстрація яких була в межах строків на день набрання чинності законом

18 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу фізичної особи – підприємця на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 29 жовтня 2024 року у справі № 400/226/24 за позовом фізичної особи – підприємця до Головного управління Державної податкової служби у Миколаївській області про скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контрольний орган провів перевірку фізичної особи – підприємця щодо несвоечасної реєстрації податкових накладних у 2022 році, за результатами якої було винесено оскаржуване податкове повідомлення-рішення про накладення штрафу в розмірі 1,6 млн грн. Спір полягав у правомірності накладення штрафу за порушення строків реєстрації податкових накладних.

Миколаївський окружний адміністративний суд рішенням від 30 квітня 2024 року частково задовольнив позов, визнавши протиправним і скасувавши податкове повідомлення-рішення № 0120742407 у частині застосування штрафу в розмірі 1 036 162 грн 86 коп. суд першої інстанції дійшов висновку, що в період з 08 лютого 2023 року до закінчення шести місяців після місяця, в якому воєнний стан буде припинено або скасовано, застосуванню до правовідносин, які виникли після 24 лютого 2022 року, за участю платників податків – фізичних осіб, підлягають спеціальні норми пунктів 89 та 90 підрозділу 2

розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, а не загальні норми пункту 201.10 статті 201 та пункту 120-1.1 статті 120-1 цього Кодексу.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції про часткове задоволення позову та відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції вказав, що для спірних правовідносин (ураховуючи період, коли були зареєстровані всі накладні) застосуванню підлягали загальні норми пункту 120-1.1 статті 120-1 Податкового кодексу України про відповідальність за несвоєчасну реєстрацію накладних.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Юридичну дію положень Податкового кодексу України в частині процедурного регулювання реєстрації накладних та відповідальності за порушення граничних строків реєстрації цих накладних можна поділити на такі періоди згідно з темпоральним критерієм:

1) до воєнного стану, період воєнного стану до 08 лютого 2023 року – пункт 201.10 статті 201.1; пункт 120-1.1 статті 120-1 Податкового кодексу України;

2) з 08 лютого 2023 року та до закінчення шести місяців після припинення / скасування воєнного стану – пункт 89 розділу XX «Перехідні положення»; пункт 90 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України;

3) після шести місяців після припинення / скасування воєнного стану – пункт 201.10 статті 201.1; пункт 120-1.1 статті 120-1 Податкового кодексу України.

До 08 лютого 2023 року вимоги щодо реєстрації накладних було визначено пунктом 201.10 статті 201 Податкового кодексу України, що встановлював граничні строки реєстрації для різних категорій накладних. За порушення цих строків була закріплена відповідальність, зокрема штрафи згідно з пунктом 120-1 цього Кодексу.

Зміни, внесені Законом України від 12 січня 2023 року № 2876-IX «Про внесення змін до розділу XX „Перехідні положення“ Податкового кодексу України щодо відновлення обмеження перебування грального бізнесу на спрощеній системі оподаткування» (які набули чинності 08 лютого 2023 року), не скасували дію попередніх приписів Податкового кодексу України, а лише встановили окремі правила про нові тимчасові (обмежені періодом воєнного стану та наступними шістьма місяцями після його припинення) строки реєстрації накладних, визначені пунктами 89 і 90 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України.

Нові правила не мають зворотної сили і їх не можна застосовувати до правопорушень, вчинених до 08 лютого 2023 року, оскільки зміни не скасували попередні норми, а лише вплинули на регулювання строків реєстрації накладних у період воєнного стану.

Рішення Конституційного Суду України від 18 грудня 2024 року № 12-р(II)/2024, яке стосувалося прав фізичних осіб – підприємців у контексті їхньої діяльності, не є релевантним до цієї справи, оскільки не належить до кола питань податкового законодавства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 лютого 2025 року у справі № 400/226/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125248323>

1.1.2.3. Про поновлення реєстрації платника податку на додану вартість після скасування анулювання

У разі скасування рішення про анулювання реєстрації платника, контрольний орган зобов'язаний поновити реєстрацію та відновити показники платника у системі електронного адміністрування податку на додану вартість, забезпечуючи відновлення порушених прав без необхідності повторного звернення до суду, що відповідає принципам ефективного судового захисту та запобігає виникненню подібних порушень у майбутньому

25 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Торгова Компанія „Арт-Строй“» на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 07 листопада 2024 року у справі № 400/10114/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Торгова Компанія „Арт-Строй“» до Державної податкової служби України, Головного управління ДПС у Миколаївській області про визнання протиправним і скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контрольний орган ухвалив рішення про анулювання реєстрації платника податку на додану вартість на підставі підпункту «г» пункту 184.1 статті 184 Податкового кодексу України. Платник звернувся до суду з вимогою визнати таке рішення контрольного органу незаконним і скасувати його, а також зобов'язати відповідача поновити реєстрацію платника з моменту скасування реєстрації, відновивши податкові показники.

Суди неодноразово розглядали відповідну справу.

Миколаївський окружний адміністративний суд рішенням від 11 грудня 2023 року задовольнив позов, скасувавши рішення про анулювання реєстрації платника та зобов'язавши контрольний орган поновити реєстрацію з моменту її скасування, а також відновити податкові показники в електронному адмініструванні податку на додану вартість. Суд першої інстанції вказав, що платник вживав усіх необхідних заходів для дотримання законодавства під час реєстрації накладних, а неможливість формування податкових зобов'язань була спричинена військовою агресією, тому цей період не можна включати до строку 12 послідовних податкових місяців.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції в частині вимог про поновлення реєстрації платника та відмовив у їх задоволенні. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що вимога про поновлення реєстрації була подана передчасно, оскільки на момент розгляду справи права платника ще не були порушені, а рішення про скасування реєстрації не набрало законної сили.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судове рішення в частині вирішення вимоги про поновлення реєстрації платника з відновленням податкових показників у системі електронного адміністрування податку на додану вартість, а рішення суду першої інстанції в цій частині – залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Щоб унеможливити зволікання й забезпечити своєчасне відновлення порушених прав, недопущення подальших порушень чи протиправних дій, суди мають гарантувати такий правовий захист, який максимально відповідає обставинам справи, створює умови для належного виконання рішень, без необхідності повторних звернень до суду з аналогічними вимогами.

Судове рішення про скасування анулювання реєстрації платника податку на додану вартість не лише скасовує незаконне рішення контрольного органу, але й повертає особу у первинне правове становище без необхідності повторного звернення до суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 лютого 2025 року у справі № 400/10114/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125447255>

1.1.2.4. Про належне обґрунтування рішень контрольних органів про стягнення податкового боргу

Відсутність у рішенні контрольного органу вичерпних відомостей, необхідних для перевірки його законності та обґрунтованості, суттєво порушує вимоги адміністративного судочинства та позбавляє можливості належно встановити предмет доказування у справі. Податкові органи зобов'язані забезпечити наявність усіх необхідних даних для перевірки правомірності використання типових форм рішень, дотримуючись принципів обґрунтованості та чіткості, визначених національним законодавством та стандартами Європейського суду з прав людини

27 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Львівській області, утвореного на правах відокремленого підрозділу Державної податкової служби України, на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 28 травня 2024 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 21 листопада 2024 року у справі № 380/26982/23 за позовом Комунального підприємства «Дрогобичводоканал» Дрогобицької міської ради Львівської області до Головного управління Державної податкової служби у Львівській області про визнання протиправним і скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контрольний орган ухвалив рішення про стягнення податкового боргу з рахунків підприємства в банках та інших фінансових установах відповідно до пункту 95.5 статті 95 Податкового кодексу України. Платник уважав, що на момент винесення оскаржуване рішення не набрало законної сили, а також не було конкретизовано суму та підстави виникнення податкового боргу.

Львівський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов та скасував оскаржуване рішення. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що контрольний орган не дотримав вимог статті 95 Податкового кодексу України, оскільки не було вказано конкретної суми податкового боргу.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відсутність у рішенні контрольного органу вичерпних відомостей, які дозволяють перевірити законність та обґрунтованість цього рішення, є суттєвим недоліком, який вказує на порушення вимог, закріплених у частині другій статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України, обмежує можливість

встановлення дійсного предмета доказування у справі, унеможлиблює здійснення повноцінної перевірки правомірності цього рішення.

Податковий орган може використовувати затверджені форми, але зобов'язаний дотримуватися загальних вимог щодо обґрунтованості рішень (навіть якщо в формі відсутня вказівка на суми податкового боргу), що включає не лише покликання на відповідну форму, але й чітке зазначення всіх необхідних відомостей для перевірки їхньої законності та обґрунтованості. Відсутність конкретної суми податкового боргу в рішенні контрольного органу порушує вимоги пункту 95.5 статті 95 Податкового кодексу України та ускладнює перевірку правомірності дій цього органу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 лютого 2025 року у справі № 380/26982/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125484121>

1.2. Митна справа

1.2.1. Про коригування митної вартості товарів за результатами перевірки митними органами

Комерційна пропозиція є лише орієнтовною ціною і сама по собі не є достатньою для визначення митної вартості. Для визначення митної вартості необхідно враховувати інвойси та інші підтверджувальні документи, які можуть відображати фактичні витрати

20 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «ВІН-ТАЖ» на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 03 грудня 2024 року у справі № 160/33340/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «ВІН-ТАЖ» до Київської митниці про визнання протиправними та скасування рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Після перевірки митних декларацій та документів для імпорту сонячних панелей з Китайської Народної Республіки, митний орган дійшов висновку, що надані документи не містять достатньої інформації для визначення митної вартості товару за ціною контракту з огляду на відсутність коносаментів,

невідповідність місця відправлення товару (вказано польське місто Гданськ замість Китайської Народної Республіки), а також недоліки в комерційній пропозиції. Зважаючи на ці розбіжності, митниця ухвалила рішення про коригування митної вартості товару, застосувавши другорядний метод за ціною подібних товарів, а також відмовила в прийнятті митних декларацій. Декларант подав позов до суду, вимагаючи скасування рішень митниці, тому що всі надані документи підтверджують заявлену митну вартість та її складники.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням від 07 березня 2024 року задовольнив позов та скасував рішення про коригування митної вартості. Суд першої інстанції вважав, що митний орган не надав належних доказів для підтвердження необхідності коригування митної вартості товару, а подані документи були достовірними, не містили розбіжностей і не викликали сумнівів у правильності заявленої вартості.

Третій апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції погодився з позицією митного органу про застосування альтернативного методу визначення митної вартості на основі цін подібного товару, оскільки декларант не довів реальність заявленої митної вартості.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення та залишивши чинним судові рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Конкретна ціна товару визначена в інвойсі, який є основним документом для визначення митної вартості. Для точного визначення митної вартості необхідно враховувати інвойс та інші документи, що підтверджують фактичні витрати, зокрема витрати на транспортування, якщо вони не були включені до вартості товару.

Комерційна пропозиція разом з іншими доказами є достатньою для визначення митної вартості, якщо вона підтверджує ціну, за якою товар був запропонований до продажу. Комерційну пропозицію можна використовувати як додатковий доказ, але сама по собі вона не є достатньою для визначення митної вартості, оскільки є лише орієнтовною ціною і не є остаточною угодою між сторонами.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 лютого 2025 року у справі № 160/33340/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125342984>

II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

2.1. Про право надрокористувача здійснювати геологічне вивчення чи видобування одного виду корисних копалин

Проведення робіт з геологічного вивчення та видобування корисних копалин в межах однієї ділянки надр за кількома дозволами допускається лише щодо різних за видом корисних копалин. Наявність в межах конкретної земельної ділянки чинного дозволу на геологічне вивчення чи видобування конкретного виду корисних копалин виключає можливість надання іншому користувачу дозволу на геологічне вивчення чи видобування того самого виду корисних копалин в межах тієї ж ділянки.

04 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної служби геології та надр України на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 15 грудня 2022 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 03 травня 2023 року у справі № 380/12151/22 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Східницький полігон» до Державної служби геології та надр України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача Товариство з обмеженою відповідальністю «Апрель», про визнання протиправними дій щодо оголошення про проведення аукціону з продажу спеціального дозволу на користування надрами Іваниківського родовища шляхом проведення електронних торгів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтований тим, що Державна служба геології та надр України не мала б опрацювати заявку на проведення аукціону на Іваниківське родовище та відправляти її на погодження до Міндовкілля через наявність в його межах уже виданого позивачу спеціального дозволу на користування надрами, зареєстрованої форми 3-гр, а також протоколу із захисту запасів на Іваниківське родовище. Відповідач вказав, що вид та мета спеціального дозволу на користування надрами не передбачає підрахунок та затвердження запасів, тому ТОВ «Східницький полігон» позбавлено права на отримання спеціального дозволу поза аукціоном.

Рішеннями судів попередніх інстанцій позов задоволено частково. Суди виходили з того, що межі ділянки Белеївської площі, на яку надано спеціальний дозвіл на користування надрами позивачу, повністю перетинаються (накладаються) із межами ділянки Іваниківського родовища, щодо якого Державною службою геології та надр України оголошено аукціон.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

За змістом пунктів 2, 3 Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 року № 615 проведення робіт з геологічного вивчення та видобування корисних копалин в межах однієї ділянки надр за кількома дозволами допускається лише щодо різних за видом корисних копалин.

Такий зміст правового регулювання вказує на те, що наявність в межах конкретної земельної ділянки чинного дозволу на геологічне вивчення чи видобування конкретного виду корисних копалин виключає можливість надання іншому користувачу дозволу на геологічне вивчення чи видобування того самого виду корисних копалин в межах тієї ж ділянки.

Ділянки надр, які перебувають у користуванні позивача та які виставлені на аукціон, співпадають і в обох випадках стосуються геологічного вивчення та дослідження тих же видів корисних копалин (газ природний, конденсат). Такі обставини відповідачем не спростовано і доказів, які б стверджували протилежне, не надано.

За таких обставин, суди попередніх інстанцій обґрунтовано дійшли висновку, що оскаржуваним рішенням, в порушення вимог пункту 3 Порядку № 615, відповідач оголосив аукціон з продажу спеціального дозволу на ту ж ділянку надр та щодо видобування того ж виду корисних копалин, дозвіл щодо яких, в межах тієї ж ділянки, уже видано позивачу і позивач на підставі такого дозволу здійснює геологічне вивчення корисних копалин, та постановили рішення про задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 лютого 2025 року у справі №380/12151/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124922122>

2.2. Про необґрунтованість вимог доопрацювання документів для призначення одноразової грошової допомоги, незважаючи на наявність у них судового рішення про факт спільного проживання позивачки з померлим військовослужбовцем

Підхід Міністерства оборони України щодо повернення документів, які містили рішення суду про факт спільного проживання позивачки з померлим військовослужбовцем однією сім'єю, на доопрацювання з метою надання документів, якими встановлено факт перебування на утриманні загиблого та посилання на відсутність факту реєстрації, що обумовило повернення документів, поданих позивачкою для призначення одноразової грошової допомоги, є необґрунтованим.

05 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 15 лютого 2024 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 10 червня 2024 року у справі № 120/17960/23 за позовом особи до Міністерства оборони України, комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум, про визнання протиправним та скасування рішення про повернення на доопрацювання документів, поданих для призначення та виплати одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю військовослужбовця.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачка спільно проживала у незареєстрованому шлюбі з військовослужбовцем, смерть якого пов'язана із захистом Батьківщини. Цей факт встановлений рішенням суду цивільної юрисдикції. Незважаючи на наявність в документах, поданих для отримання одноразової грошової допомоги зазначеного судового рішення, Міністерство оборони України повернуло їх на доопрацювання з вимогою надання документів, яким встановлено факт перебування на утриманні загиблого.

Судами попередніх інстанцій відмовлено у задоволенні позову. Суди дійшли висновку про правомірність прийнятого відповідачем рішення з підстав того, що право на отримання спірної допомоги має саме один із подружжя, а встановлений факт спільного проживання позивачки із загиблим військовослужбовцем не підтверджує офіційний статус дружини.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Рішенням суду цивільної юрисдикції підтверджено факт того, що загиблий військовослужбовець спільно проживав, був пов'язаний спільним побутом, мав взаємні права та обов'язки з позивачкою, тобто вони фактично були подружжям, що дає право позивачці на отримання одноразової грошової допомоги відповідно до частини першої статті 16-1 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон № 2011-XII).

Позивачка звернулась до відповідача із заявою про виплату їй одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю її чоловіка як дружина загиблого, однак підставою для повернення документів на доопрацювання відповідач визначив відсутність документів на підтвердження її знаходження на утриманні позивача.

Положення частини першої статті 16-1 Закону № 2011-XII передбачають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги, зокрема і одного із подружжя, який не одружився вдруге та, як зазначалось раніше, факт того, що позивачка є одним із подружжя встановлено судом цивільної юрисдикції.

Підхід Міністерства оборони щодо повернення позивачці документів, які містили наведене рішення суду, на доопрацювання з метою надання документів, якими встановлено факт перебування на утриманні загиблого та посилання на відсутність факту реєстрації, що обумовило повернення документів, поданих позивачкою для призначення одноразової грошової допомоги, є необґрунтованим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 120/17960/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124949299>

2.3. Про здійснення господарської діяльності в господарській зоні національних природних парків

Господарську діяльність, яка не спрямована на виконання покладених на національні природні парки завдань, дозволяється здійснювати лише на окремих територіях господарської зони парку (населені пункти, об'єкти комунального призначення парку, землі інших землевласників та землекористувачів, які включені до складу парку). На всіх інших територіях господарської зони національних природних парків дозволено лише ту господарську діяльність, яка спрямована на виконання покладених на парк завдань.

07 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу заступника керівника Запорізької обласної прокуратури, в інтересах держави в особі: Державної екологічної інспекції Південного округу (Запорізька та Херсонська області) на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 30 травня 2023 року у справі № 280/2222/22 за позовом заступника керівника Запорізької обласної прокуратури, в інтересах держави в особі: Державної екологічної інспекції Південного округу (Запорізька та Херсонська області) до Департаменту захисту довкілля Запорізької обласної державної адміністрації, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмету спору: приватне підприємство «Біогрант», Приазовський національний природний парк про визнання дій протиправними та скасування дозволу на спеціальне використання природних ресурсів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Департамент захисту довкілля Запорізької обласної державної адміністрації видав ТОВ «Біогрант» дозвіл на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення (господарська зона Приазовського національного природного парку (далі – Парк)), а саме: на добування личинки хірономід. Позивач оскаржив вказаний дозвіл, зазначивши, що його видано з порушенням вимог чинного законодавства, оскільки до завдань Парку (як законодавчо визначених, так і передбачених у положенні про нього) не відноситься здійснення на його території промислового рибальства третіми особами, а режим території Парку не містить види та порядок використання природних ресурсів Парку. Також покликався на те, що законодавчо не передбачено здійснення промислового рибальства в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено. Суд виходив, зокрема, з того, що нормами Закону України від 16 червня 1992 року № 2456-XII «Про природно-заповідний фонд України» (далі – Закон № 2456-XII) та положення про Парк не передбачено покладення на Парк завдань щодо забезпечення здійснення на його території господарської діяльності, пов'язаної з промисловим виловом водних біоресурсів третіми особами.

Апеляційний адміністративний суд постановою скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що Законом № 2456-XII не заборонено здійснення спеціального (промислового) рибальства в господарських зонах національних природних парків. Промислове рибальство може здійснюватися згідно з режимами цих територій та об'єктів, визначених у положеннях про них та в проєктах організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а Режимом територій Парку передбачена можливість здійснення промислового рибальства на його території.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення суду апеляційної інстанції та залишив в силі рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

За змістом абзацу 5 статті 21 Закону № 2456-XII передбачено загальне правило, за яким в межах господарської зони національних природних парків дозволяється лише та діяльність, яка спрямована на виконання покладених на парк завдань. При цьому, зазначена норма також передбачає виключення із загального правила, відповідно до якого в населених пунктах, на об'єктах комунального призначення парку, а також на землях інших землевласників та землекористувачів, які включені до складу парку, господарська та інша діяльність здійснюється з дотриманням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

Такий зміст закону вказує на те, що господарську діяльність, яка не спрямована на виконання покладених на національні природні парки завдань, дозволяється здійснювати лише на окремих територіях господарської зони парку (населені пункти, на об'єкти комунального призначення парку, землі інших землевласників та землекористувачів, які включені до складу парку). На всіх інших територіях господарської зони національних природних парків дозволено лише ту господарську діяльність, яка спрямована на виконання покладених на парк завдань.

Передбачена статтею 9-1 Закону № 2456-XII можливість отримання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів не змінює такі законодавчі обмеження, в частині що стосується національних природних парків, оскільки відповідно до статей 3, 9-1, 14 Закону № 2456-XII порядок використання, в тому числі спеціального, природних ресурсів визначається режимом територій, з урахуванням їх класифікації та цільового призначення.

Верховний Суд визнав безпідставним посилання суду апеляційної інстанції на наказ Міністра екології та природних ресурсів України від 31 березня 2017 року № 152, яким затверджено зміни до Проекту організації території Приазовського національного природного парку щодо можливості промислового рибальства в його господарській зоні, оскільки такий наказ не відповідає наведеним вище положенням Закону № 2456-XII, тому не підлягає застосуванню під час вирішення цієї справи відповідно до приписів статті 7 Кодексу адміністративного судочинства України.

За таких обставин, суд першої інстанції обґрунтовано дійшов висновку щодо протиправності оскаржуваного дозволу та постановив рішення про задоволення позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 7 лютого 2025 року у справі № 280/2222/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125012036>

2.4. Про визначення обсягу державного замовлення за освітньо-кваліфікаційними та науковими рівнями

Уряд визначає лише загальний обсяг державного замовлення за освітньо-кваліфікаційними та науковими рівнями, а розподіл вказаних показників вже безпосередньо віднесений до компетенції відповідних державних замовників. Надання рекомендацій для зарахування на бюджет не є тотожним затвердженню планового розподілу обсягу державного замовлення між базами вступу, а тому надання рекомендації для зарахування на бюджет не може вважатися розподілом обсягу державного замовлення між базами вступу.

12 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Полтавського

окружного адміністративного суду від 03 грудня 2021 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 22 травня 2023 року у справі № 440/10310/21 за позовом особи до Міністерства освіти і науки України про визнання протиправними дій щодо забезпечення здійснення адресного розміщення державного замовлення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У 2021 році конкурсною комісією з відбору виконавців державного замовлення прийнято рішення про затвердження обсягу для проведення адресного розміщення державного замовлення окремо за освітньо-професійною програмою підготовки магістрів за спеціальністю 081 «Право» (80 місць) та окремо за освітньо-науковою програмою (634 місця). Позивач вважав, що розподіл обсягу прийому за державним замовленням за освітньо-науковими та освітньо-професійними програмами мав здійснюватися з урахуванням єдиного суперобсягу, встановленого постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 року № 708 «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2021 році» (далі – Постанова № 708). Позивач наполягав, що вказана постанова не містить жодних посилань на обсяг держзамовлень «80», а тому відповідач штучно та протиправно зменшив суперобсяг державного замовлення за освітньо-професійною програмою. У підсумку такі дії відповідача призвели до порушення права позивача на вибір навчального закладу для здобуття вищої освіти за кошти державного замовлення, оскільки позивача було рекомендовано до зарахування за державним замовленням не за першим пріоритетом до Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а до Національного університету державної фіскальної служби України за четвертим пріоритетом.

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив. Відмовляючи у задоволенні позову суди виходили з того, що Кабінет Міністрів України визначає лише загальний обсяг державного замовлення за освітньо-кваліфікаційними та науковими рівнями, а розподіл вказаних показників вже безпосередньо віднесений до компетенції відповідних державних замовників, зокрема, Міністерства освіти і науки України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

На підставі аналізу положень статті 2 Закону України від 20 грудня 2012 року № 5499-VI «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення

кваліфікації та перепідготовку кадрів» (далі – Закон № 5499-VI) Верховний Суд погодився із висновками судів обох інстанцій, що в спірних правовідносинах Уряд визначає лише загальний обсяг державного замовлення за освітньо-кваліфікаційними та науковими рівнями, а розподіл вказаних показників вже безпосередньо віднесений до компетенції відповідних державних замовників, в конкретному випадку, Міністерства освіти і науки України.

За такого правового тлумачення статті 2 Закону № 5499-VI, суди попередніх інстанцій обґрунтовано визнали помилковими твердження позивача про те, що відповідач у 2021 році поза межами повноважень визначив обсяг замовлення за освітньо-науковою програмою 80 місць, оскільки вказаний обсяг разом із обсягом за освітньо-професійної програми (634 місця) сумарно складає 714 місць, які власне і були визначені Кабінетом Міністрів України (у Постанові № 708) для Міністерства освіти і науки.

Крім цього надання рекомендацій для зарахування на бюджет не є тотожним затвердженню планового розподілу обсягу державного замовлення між базами вступу, а тому надання рекомендації для зарахування на бюджет не може вважатися розподілом обсягу державного замовлення між базами вступу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 440/10310/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125113195>

2.5. Про обов'язки державного реєстратора при перевірці судового рішення для вчинення реєстраційних дій

У разі вчинення реєстраційних дій на підставі наданого заявником судового рішення державний реєстратор використовує відомості Єдиного державного реєстру судових рішень, за допомогою якого встановлює три обов'язкові факти: 1) наявність такого рішення в реєстрі в електронній формі; 2) відповідність рішення в електронній формі за документарною інформацією; 3) відповідність рішення в електронній формі за реквізитами. Таким чином, державний реєстратор не може обмежитись самою лише перевіркою наявності наданого судового рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень в електронній формі, а зобов'язаний також встановити його відповідність за документарною формою та за реквізитами.

18 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства юстиції України на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 21 лютого 2023 року

та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 26 вересня 2023 року у справі № 520/671/23 за позовом особи до Міністерства юстиції України, третя особа: Державне підприємство «Національні інформаційні системи» про визнання протиправним та скасування наказу, яким їй тимчасово заблоковано доступ до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами перевірки позивачки (приватного нотаріуса) проведеної Мінюстом, виявлено розбіжності між документарною формою судового рішення у справі № 641/11172/14-ц (на підставі якого позивачка зареєструвала право власності на квартиру), поданого для реєстрації та його електронною версією в Єдиному державному реєстрі судових рішень (далі – ЄДРСР). Відповідач дійшов висновку, що при проведенні реєстраційних дій приватним нотаріусом порушено вимоги законодавства у сфері державної реєстрації прав та тимчасово заблокував позивачці доступ до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Позивачка стверджувала, що на момент проведення державної реєстрації була відсутня можливість отримати повний текст судового рішення безпосередньо в ЄДРСР, така можливість з'явилась пізніше, а тому її дії були законними та правомірними.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що позивачем проведено перевірку рішення у справі № 641/11172/14-ц за допомогою офіційного веб-порталу судової влади України на його наявність в ЄДРСР. Факт набуття права власності встановлений згідно резолютивної частини судового рішення. Зміст та реквізити поданого судового рішення відповідали загальному змісту і реквізітам рішення в електронній формі. Крім того, у позивачки як у державного реєстратора, був обов'язок перевірити лише наявність в ЄДРСР наданого судового рішення в електронній формі.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

На підставі аналізу пункту 2 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону України 6 жовтня 2016 року № 1666-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» (далі – Закон № 1666-VIII) Верховний Суд вказав, що у разі вчинення реєстраційних дій на підставі наданого заявником судового рішення державний реєстратор використовує відомості ЄДРСР, за допомогою якого встановлює три обов'язкові факти: 1) наявність такого рішення в реєстрі в електронній формі; 2) відповідність рішення в електронній формі за документарною інформацією; 3) відповідність рішення в електронній формі за реквізитами.

Таким чином, державний реєстратор не може обмежитись самою лише перевіркою наявності наданого судового рішення в ЄДРСР в електронній формі, а зобов'язаний також встановити його відповідність за документарною формою та за реквізитами.

Встановлення самої лише наявності в ЄДРСР судового рішення, на підставі якого проводиться реєстраційна дія, та відповідність його за реквізитами не може вважатись належним виконанням державним реєстратором вимог зазначеної вище норми Закону.

Для забезпечення належного виконання обов'язків з державної реєстрації позивач зобов'язана була відповідно до вимог пункту 2 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1666-VIII витребувати від відповідного суду копію рішення, на підставі якого необхідно провести реєстраційну дію.

Інакший підхід не забезпечить можливість гарантування державою відповідно до статті 3 Закону України від 1 липня 2004 року № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» об'єктивності, достовірності та повноти відомостей про зареєстровані права і створюватиме сприятливі умови для зловживань у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Отже, відповідач обґрунтовано дійшов висновку що подані позивачу для державної реєстрації документи не давали змоги встановити набуття фізичною особою права власності на квартиру, порушення позивачем під час вчинення реєстраційних дій вимог законодавства у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та прийняв рішення про тимчасове блокування позивачу доступу до Державного реєстру прав.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 лютого 2025 року у справі № 520/671/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/125248093>

2.6. Про обрання належного способу захисту інтересів держави у сфері охорони культурної спадщини

Стаття 21 Закону України від 8 червня 2000 року № 1805-III «Про охорону культурної спадщини» чітко встановлює спосіб захисту інтересів держави в суді уповноваженим на це органом охорони культурної спадщини у разі, якщо пам'ятці загрожує пошкодження, руйнування чи знищення внаслідок недобросовісних дій або бездіяльності власника пам'ятки, а саме - шляхом пред'явлення позову про викуп пам'ятки. Іншого правового регулювання, зокрема звернення до суду позовом про зобов'язання власника пам'ятки вжити заходів щодо її відновлення, закон не містить.

24 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Кредіт Інвестмент Груп» на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 23 липня 2024 року у справі № 420/28679/23 за позовом заступника керівника Одеської обласної прокуратури в інтересах держави в особі Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної військової адміністрації до Товариства з обмеженою відповідальністю «Універсал Дірект», треті особи Департамент культури, міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Одеської міської ради, Товариство з обмеженою відповідальністю «Кредіт Інвестмент Груп», про зобов'язання відновити будівлю - пам'ятку містобудування та архітектури.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтований тим, що ТОВ «Універсал Дірект», будучи власником будівлі, яка є пам'яткою містобудування та архітектури місцевого значення, та за наявності охоронного договору не забезпечив її утримання у належному технічному стані, зокрема, не виконав зобов'язання щодо проведення першочергових протиаварійних, ремонтних та реставраційних робіт, що призвело до руйнування об'єкту. Прокурор наголошував, що Департамент культури, міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Одеської міської ради належним чином не здійснює захист інтересів держави у таких відносинах: не вживає усіх належних та можливих заходів, спрямованих на збереження спірного об'єкту культурної спадщини для нащадків, шляхом зобов'язання відновити такий об'єкт особою, внаслідок бездіяльності та дій якої було пошкоджено пам'ятку архітектури. Відповідач як власник пам'ятки архітектури місцевого значення, не виконує покладені на нього законом та охоронним договором обов'язки щодо утримання та збереження такого об'єкта культурної спадщини, внаслідок чого відбулось його часткове руйнування.

Рішенням окружного адміністративного суду у задоволенні позову відмовлено. Суд вказував, що Законом України від 8 червня 2000 року № 1805-III «Про охорону культурної спадщини» (далі – Закон № 1805-III) не закріплено за Департаментом права на звернення до суду з будь-якими іншими позовними вимогами, окрім зазначених у статті 21 цього закону (про викуп пам'ятки). Тому зазначений прокурором орган не мав права на звернення до суду з такими позовними вимогами, що свідчить про відсутність процесуальної дієздатності у позивача на подання позову у справі, яка розглядається, а відповідно й у прокурора також.

Апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення про задоволення позову. Суд апеляційної інстанції мотивував своє рішення тим, що положеннями нормативно-правових актів, які

стосуються діяльності органів виконавчої влади, не можуть бути визначені конкретні предмети і підстави позовів, з якими уповноважений орган має право звернутись до суду, оскільки зазначене було б неправомірним обмеженням повноважень такого органу у визначенні способу захисту та забезпечення здійснення захисту інтересів держави у судовому порядку.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій, провадження у справі закрав.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вказав, що спеціальним законом, який безпосередньо регламентує правовідносини у сфері охорони культурної спадщини та визначає вичерпний перелік випадків, за яких уповноважений орган охорони культурної спадщини як суб'єкт владних повноважень має право на звернення до суду, конкретний спосіб реалізації такого права, є Закон № 1805-III.

Стаття 21 вказаного Закону передбачає право відповідного органу охорони культурної спадщини на пред'явлення позову до власника пам'ятки, якщо в результаті його дій або бездіяльності пам'ятці загрожує пошкодження або знищення, і якщо власник пам'ятки не вживає заходів щодо її збереження, зокрема у зв'язку з неможливістю створення необхідних для цього умов. Такий позов може бути пред'явлено й без попередження у разі невідкладної необхідності забезпечення умов для збереження пам'ятки.

Отже спеціальний закон (стаття 21 Закону № 1805-III) чітко встановлює спосіб захисту інтересів держави в суді уповноваженим на це органом охорони культурної спадщини у разі, якщо пам'ятці загрожує пошкодження, руйнування чи знищення внаслідок недобросовісних дій або бездіяльності власника пам'ятки, що мало місце й у спірних в цій справі правовідносинах, а саме - шляхом пред'явлення позову про викуп пам'ятки. Іншого правового регулювання закон не містить.

Враховуючи викладене, Департамент культури не наділений правом на звернення до суду з позовом про зобов'язання власника пам'ятки містобудування та архітектури відновити таку пам'ятку. Прямої вказівки на це в законі не існує.

Оскільки Департамент культури не є належним позивачем у цій справі, то це виключає й участь прокурора у справі в його інтересах.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 лютого 2025 року у справі № 420/28679/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125377905>.

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Про право командування приймати рішення щодо увільнення військовослужбовців від займаних посад і їх подальшого призначення

Скорочення штатних посад та зміна організаційно-штатної структури, зокрема у разі переведення військових формувань на штати воєнного часу, є законними підставами для зарахування військовослужбовців у розпорядження посадових осіб для вирішення питання щодо їх подальшого службового використання. Незазначення у наказі конкретного підпункту відповідного положення не є підставою для скасування такого наказу, якщо його видання відповідає вимогам чинного законодавства.

07 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 12 квітня 2023 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 30 листопада 2023 року у справі № 520/1298/23 за позовом особи до Військового оперативного командування та Військової частини про скасування наказу про увільнення від посади та зарахування у розпорядження.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач призваний на військову службу за мобілізацією 22 червня 2022 року та призначений на посаду техника відділення автоматизованої обробки інформації. Наказом командувача військ від 9 грудня 2022 року позивача увільнено від займаної посади та зараховано у розпорядження іншої військової частини на підставі плану переміщення. Позивач оскаржив цей наказ, вимагаючи поновлення на посаді, оскільки у ньому відсутня підстава для увільнення.

Суди першої та апеляційної інстанцій відмовили у задоволенні позову, посилаючись на правомірність змін у структурі військових частин під час воєнного стану.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, мотивувальну частину змінив в частині мотивів відмови у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Скорочення штатних посад та зміни організаційно-штатної структури, викликані переведенням військових формувань на штати воєнного часу, є підставами для зарахування військовослужбовців у розпорядження. Це передбачено пунктом 116 Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах

України, затвердженого Указом Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153/2008. У випадках, коли військове формування переходить на штати воєнного часу командування має право приймати рішення щодо увільнення військовослужбовців від займаних посад і їх подальшого призначення.

Крім того, сам факт відсутності у наказі конкретного підпункту пункту 116 Положення № 1153/2008 не є самостійною підставою для скасування оскаржуваного наказу, оскільки не спростовує висновки, які викладено у ньому.

При цьому Верховний Суд керувався підходом, що скасування адміністративного акта можливе лише за умови, якщо порушення процедури мало істотний вплив на законність прийнятого рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 лютого 2025 року у справі № 520/1298/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125012035>

3.2. Про можливість звільнення з військової служби одного із синів для догляду за батьком – особою з інвалідністю

При вирішенні питання про звільнення військовослужбовця з військової служби за сімейними обставинами у зв'язку з необхідністю догляду за одним із батьків, який є особою з інвалідністю I групи, слід враховувати не лише фізичну наявність інших членів сім'ї першого або другого ступеня споріднення, але й їхню реальну можливість здійснювати такий догляд.

27 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу військової частини на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 10 жовтня 2024 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 17 січня 2025 року у справі № 380/16966/24 за позовом особи до Військової частини про стягнення середнього грошового забезпечення за несвоєчасний розрахунок.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач – військовослужбовець, який звернувся до військової частини з рапортом про звільнення з військової служби для догляду за своїм батьком, який є особою з інвалідністю I групи та потребує постійного стороннього догляду. Командування відмовило у звільненні, посилаючись на те, що у позивача є брат, який також є членом сім'ї першого ступеня споріднення.

Суд першої інстанції рішенням, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, визнав відмову у звільненні позивача протиправною та зобов'язав військову частину звільнити його з військової служби на підставі підпункту «г» пункту 3 частини п'ятої статті 26 Закону України від 25 березня 1992 року № 2232-XII «Про військовий

обов'язок та військову службу» (далі – Закон № 2232-XII), оскільки брат позивача також проходить військову службу та через це не може здійснювати догляд.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

При вирішенні питання про звільнення військовослужбовця з військової служби за сімейними обставинами у зв'язку з необхідністю догляду за одним із батьків, який є особою з інвалідністю I групи, слід враховувати не лише фізичну наявність інших членів сім'ї першого або другого ступеня споріднення, але й їхню реальну можливість здійснювати такий догляд.

Військова служба є об'єктивною обставиною, яка унеможлиблює фактичне здійснення догляду, оскільки військовослужбовці не можуть вільно розпоряджатися своїм місцеперебуванням та часом. Тому, якщо інший член сім'ї першого ступеня споріднення (наприклад, брат позивача) також проходить військову службу, він вважається відсутнім у розумінні підпункту «г» пункту 3 частини п'ятої статті 26 Закону № 2232-XII.

Відтак, у разі відсутності інших осіб, здатних здійснювати догляд, один із військовослужбовців має право на звільнення з військової служби для виконання цього обов'язку.

Проходження військової служби братом позивача не може бути достатньою підставою для відмови у звільненні іншого військовослужбовця, оскільки такий член сім'ї не може взяти на себе фактичну опіку і здійснювати необхідний догляд. Звільнення одного з військовослужбовців для забезпечення належного догляду за особою з інвалідністю I групи у цьому випадку є правомірним також з точки зору дотримання принципів соціальної справедливості та гарантій соціального захисту.

Водночас, відмова у звільненні позивача за наявності в нього обов'язку щодо догляду за особою з інвалідністю та відсутністю іншої особи, спроможної реально забезпечити необхідний догляд особі з інвалідністю в ситуації, що склалася, суперечить принципам: державних гарантій соціального захисту; недопущення перешкод у реалізації прав людини; пріоритетності прав осіб з інвалідністю на отримання належного догляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 лютого 2025 року у справі № 380/16966/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125483405>.

IV. ПРОЦЕС

4.1. Про сплату судового збору за подання апеляційної скарги

Скаржник – військова частина, у межах строку на усунення недоліків апеляційної скарги, продемонстрував суду добросовісну поведінку щодо направлення заяви до начальника забезпечувального фінансового органу про надання бюджетних асигнувань для сплати судового збору за подання апеляційної скарги до апеляційного адміністративного суду, що є належним підтвердженням наміру виконати обов'язок щодо сплати судового збору за подання апеляційної скарги у справі.

18 лютого 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Військової частини на ухвалу Сьомого апеляційного адміністративного суду від 12 лютого 2024 року у справі № 560/16696/23 за позовом особи до Військової частини про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач у вересні 2023 року звернувся до Хмельницького окружного адміністративного суду з позовом до Військової частини щодо компенсації втрати частини доходів через порушення строків виплати індексації грошового забезпечення за період з 7 липня 2017 року по 28 лютого 2018 року.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково. Відповідач, не погоджуючись з висновком суду першої інстанції подав до суду апеляційну скаргу. Ухвалою суду апеляційної інстанції апеляційну скаргу військової частини залишено без руху з підстав відсутності документа про сплату судового збору та запропоновано у п'ятиденний строк з моменту отримання цієї ухвали усунути виявлені недоліки апеляційної скарги. На виконання вимог ухвали суду апеляційної інстанції відповідач подав клопотання про продовження строку для усунення недоліків, оскільки військова частина не є прибутковою організацією, фінансується за рахунок Державного бюджету України та не має у своєму розпорядженні вільних коштів. До клопотання додано заявку про замовлення коштів на сплату судового збору.

Суд апеляційної інстанції відмовив у задоволенні клопотання про продовження строку на усунення недоліків, а апеляційну скаргу військової частини повернуто апелянту.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, ухвалу суду апеляційної інстанції скасував, справу направив до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Оцінюючи обставини щодо продовження процесуального строку, суд повинен виходити з оцінки та аналізу усіх наведених у клопотанні доводів, а також з того, чи мав заявник можливість своєчасно виконати свій обов'язок, у даному випадку щодо сплати судового збору.

Суд апеляційної інстанції залишив поза увагою те, що клопотання військової частини подано не з підстав звільнення або відстрочення сплати судового збору, а з підстав продовження строку на усунення недоліків, з обґрунтуванням відсутності можливості сплати судового збору саме станом на останній день строку на усунення недоліків.

Неможливість своєчасної сплати судового збору зумовлена існуванням об'єктивних причин: спрямуванням коштів на забезпечення виконання бойових розпоряджень та завдань з оплати відряджень військовослужбовців, які відбувають в зону проведення бойових дій, що унеможлиблювали виконання апелянтом свого процесуального обов'язку у строк, установлений судом.

Скаржник – військова частина, у межах строку на усунення недоліків апеляційної скарги, продемонстрував суду добросовісну поведінку щодо направлення заяви до начальника забезпечувального фінансового органу про надання бюджетних асигнувань для сплати судового збору за подання апеляційної скарги до апеляційного адміністративного суду, що є належним підтвердженням наміру виконати обов'язок щодо сплати судового збору за подання апеляційної скарги у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 лютого 2025 року у справі № 560/16696/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125251981>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду. Київ, 2025. – 33 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua